

and (Dis) Continuities. Croatian Ethnology in the 1990's" [Okamenjeni modeli i (dis)kontinuiteti. Hrvatska etnologija 1990-ih]) pitanje ostavlja otvorenim jer snažan razvoj etnologije identiteta i ratne etnografije, zamjetan tijekom devedesetih godina u Hrvatskoj blijedi, jednako kao i kritički dijalog s vlastitom tradicionalnom ruralnom etnologijom. Nasuprot tomu, analizirajući razvoj slovenske etnologije i kulturne antropologije u posljednjem desetljeću dvadesetog stoljeća, Borut Brumen ("*Struggle for Identity*") [Borba za identitet] zaključuje da su im istraživačke perspektive bliže europskoj etnologiji nego ikad prije: usmjerene su k analizi suvremenih pojava u potrošačkom društvu, ka pitanjima nacionalizma, granica, migranata i globalizacije.

Čini se da Christopher Hann ("*Fieldwork in East-Central Europe*") [Terenski rad u središnjoj i istočnoj Europi] i Violetta Zentai ("*Loss or Overproduction of Culture?*") [Gubitak ili hiperprodukcija kulture?]) u svojim radovima donose zaključke koji bi se mogli proširiti na cijeli zbornik. Ukratko, budući da antropologija razotkriva društvenu kreativnost u iznalaženju koncepata i modela te poimanju autoritativnih diskursa, mijene u njezinim perspektivama čine dio opće internacionalizacije društvenih znanosti koja je opet uvjetovana još općenitijim procesima promjene društvenih i političkih sustava, i globalizacije.

Sanja PULJAR D'ALESSIO

Knjiga "Anthropologisch reisen" posljednja je iz radionice ove iznimno plodne etnologije, odnosno kulturne antropologije, koja iza sebe ima zaista dojmljiv znanstveni i *praktični* opus unutar svoje discipline. Osim što je osnovala Odsjek za kulturnu antropologiju i europsku etnologiju na Sveučilištu u Frankfurtu, te pokrenula i uređivala "Kultur-anthropologie Notizen", njegovo redovito izdanje, autorica je brojnih znanstvenih radova i knjiga, a njezina su terenska istraživanja obuhvatila zaista svaki kutak svijeta. Upravo su ta putovanja središnja tema ove knjige – no ne tek putovanja shvaćena kao puko mijenjanje prostora, prelazanje puta *od točke a do točke b*, već putovanja i komparativna terenska istraživanja viđena kao obveza etnologa za mobilnošću kao odgovorom na procese globalizacije. Uz sama putovanja, u knjizi eksplicitno prisutna, također važno, pitanje koje ovdje zauzima iznimno istaknuto mjesto, autoričino je promišljanje vezano uz odnos "ja" i "Drugi". Iako se to promišljanje usko vezuje i uz mnoge njezine starije radove, u knjizi *Anthropologisch reisen* ono se produbljuje i djeluje poput njihove svojevrsne sinteze – namjera koja se daje naslutiti i iz niza citiranih vlastitih naslova, ovdje obilato iskorištenih. U svojoj najnovijoj knjizi Greverus, kao uostalom i prije, piše osebnim stilom, ponekad teže čitljivim, no svakako autorefleksivnim; autoričina je prisutnost u tekstu duboko prisutna u svakom pročitanoj retku.

Ina-Maria Greverus, Anthropologisch reisen, LIT, Hamburg 2002., 395 str.

Prema njezinim riječima, "antropološki se putnik uvijek nalazi na granici". On se, nastavlja Greverus, kreće između kultura poput mješanca, hibrida. Te su uloge antropologa, njegove prisutnosti na terenu, u *drugoj* kulturi, uloge *posrednika* među kulturama, uloge *prevoditelja* kultura, kao i uloge kazivača i njihovih kazivanja podrobno raspravljene u nizu od jedanaest eseja. Svaki od njih ne obrađuje tek neku od lokacija na kojima je Greverus boravila i terenski istraživala, već se usredotočuje i na određenu tematiku: prisutne su tu i Sjedinjene Američke Države, i Mongolija, i Nikaragva, i Haiti, a ispod svakog se eseja nalazi "ključna riječ" koja nedvosmisleno odaje njegovu *udarnu* temu. Tako možemo pročitati razmišljanja Ine-Marie Greverus o pažnji koja se posvećuje istraživanju tek na trenutak, o mobilnosti "terenskih istraživača" (možda je važno napomenuti:

navodnici su preuzeti iz izvornika), o neposustajanju (ili, kako ona kaže, "moving on"), novoj duhovnosti, nekoj novoj fleksibilnosti, nomadiziranju, solidarnosti, "prijateljskim udaljenostima", ravnoteži, ambivalentnosti te, konačno, o unutarnjim i vanjskim ograničenjima "nas".

Kao što iz navedenoga vidimo, riječ je o cijelom nizu za disciplinu važnih pitanja koja su, istina, prije Greverus, promišljali i brojni drugi stručnjaci, a sasvim sigurno ni ovom knjigom neće prestati biti temom nekih budućih rasprava. Na neka je pitanja autorica pokušala dati odgovor, dok je neka ostavila otvorenima, ostavljajući svojim *nasljednicima po kulturnoj antropologiji* iznalaženje zadovoljavajućih odgovora. Ova je knjiga, iako sadrži i neke sitnije nedostatke tehničke prirode (primjerice, pojedine jedinice upotrijebljene u tekstu ne nalaze se u popisu literature smještenomu na samome kraju knjige), svakako vrijedna pažnje: ne samo zbog toga što ćemo u njoj pronaći poticajne rasprave o (ako ne uvijek i odgovore na) nekim od temeljnih antropoloških tema već i zbog toga što je autorica, čije je ime neizostavno u promatranju europske etnologije i/ili kulturne antropologije druge polovice dvadesetoga stoljeća, promišljajući estetska *kroskulturalna* posredovanja ideja i iskustava unutar performativnog, vizualnog i narativnog medija kao potencijal etnološkog tekstualiziranja, prikazala svoje zaista bogate kulturnoantropološke aktivnosti, svojevrsan presjek svojih prosudbi tijekom nekoliko proteklih desetljeća i, kao što je već rečeno, neku vrst sinteze svojih prosudbi.

Sanja KALAPOŠ GAŠPARAC

Jerry D. Moore, Uvod u antropologiju, Teorije i teoretičari kulture, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb 2002, 368 str.

Završavajući svoju knjigu *Visions of culture: an introduction to anthropological theories and theorists*, u nas prevedenu u okviru "Biblioteke antropologije i etnologije" izdavačke kuće Jesenski i Turk kao *Uvod u antropologiju: Teorije i teoretičari kulture* rečenicom Gre-

goryja Recka: "Jer, tako dugo dok budemo antropolozi... prvobitni će nam cilj biti razumijevanje ljudske vrste, shvaćanje da mnogostruki putevi vode tom razumijevanju", Moore se na određeni način "opravdava" čitatelju. Opravdanje što se iz toga citata nazire posljedica je aktualnih prijepora koji se u antropološkoj znanosti vode oko pitanja prirode same znanosti, potrebi prilagodbe njezinih tumačenja po uzoru na teorije prirodnih, odnosno interpretacije humanističkih znanosti, i tome slično. Međutim, različita su teorijska nastojanja, kako Moore pokazuje ovom knjigom, sastavni dio razvoja antropologije kao znanosti. S time je u vezi spomenuti citat pomoćno autorovo sredstvo u nakani da svojim čitateljima poruči kako se antropologijom naposljetku ipak ima smisla baviti.

Zbog različitih mišljenja i sporenja unutar antropološke znanosti, kako Moore ističe u uvodu knjige govoreći u ime antropologa-predavača na sveučilištima, "propuštamo prenijeti studentima naslijeđa antropologa koji su vrijedni naše pozornosti, pomnog istraživanja i poštovanja." Također, kao izravan poticaj Mooreu da napiše ovu knjigu, a usko vezano uz spomenuti problem, poslužilo je i pitanje jednoga od njegovih studenata "O čemu je, dovraga, uopće riječ?"

Osim uvodnog i završnog poglavlja knjiga je podijeljena u pet tematskih cjelina u kojima su zastupljeni antropolozi bliski po teorijskim koncepcijama, odnosno utjecajima na razvoj moderne antropologije.

Pod naslovom "Utemeljitelji", u prvome dijelu knjige, Moore donosi podatke o Tyloru, Morganu, Boasu i Durkheimu, čije su ideje i djelovanje utjecali na zasnivanje antropologije kao akademske discipline te su bile ishodišnim točkama na kojima su kasnije generacije